

har lov til, i journalistisk form, at fremsætte hypoteser om bygmester og forbillede, men sker det i en monografi i en saa fornem række, maa der forlanges en fastere ankergrund. Navnet Hans Steenwinkel den yngre er altfor godt kendt til at gaa ind i denne sammenhæng, naar der ikke er mere grund under tankebygningen end her, ligesom sammenligningen med det italienske palazzo modsiges af forfatteren selv, næsten inden den er foretaget.

Naturligvis tages ogsaa de saa tidt omtalte masker i vinduesoverliggerne under diskussion. Aalborgensere til alle tider har ment, at de paa hveranden overligger forekommende vrængmasker var karikaturer af Jens Bangs uvenner — unægtelig et stort udvalg af modeller — mens kunsthistorikere af ren vane har ladet dem være rent dekorative elementer. Nu vil dr. Lorenzen gætte paa et system: engle og djævlle skiftevis og dertil paa portalens topstykke menneskeparret og barnet. En smuk tanke, at lade bevæget middelalderlig symbolik pryde et hus, opført i den retvinklede højrenæssance af dens krasseste mennesketype; men den lokale tydning ligner bestemt bygherren bedre, saa vidt vi kender ham. Og har dr. Lorenzen ret i at tillægge Hans Steenwinkel den yngre planen til hus og udsmykning, kommer vi nok til at trøste os med den tredie mulighed — den af kunsthistorikerne hævdede.

Enhver anden havde været i sin gode ret til, paa et hvilket-somhelst andet sted at fremsætte disse gisninger. Men den foreliggende bog vil i lang tid fremover blive citeret som højeste autoritet, og det maa derfor befrygtes, at vi snart i populære skrifter vil møde dr. Lorenzens spinkle gætninger som kendsgerninger.

Bortset fra disse skønhedsfejl er det en dejlig bog. Kilderne er vel udnyttet, planer og fotos fejlfrit reproduceret paa det bedst mulige papir. Den ny række af den hæderkronede serie starter smukt.

Peter Riismøller.

Købstad- og Sognehistorier.

Otto Smith og Victor Hermansen: Ribe Bys Historie 1730—1820. II: Victor Hermansen: Ribes Bispekrønike 1730—1820. Nyt nordisk Forlag 1946.

Den bedste Købstadshistorie, der er skrevet her i Landet, er ubetinget Kinchs „Ribe Bys Historie og Beskrivelse“. Det nøje Kendskab til Byen og alle dens Forhold samt den overlegne Be-

herskelse af Kilderne, der lægger sig for Dagen i dette Værk, er ikke overgaaet ved Udarbejdelsen af nogen anden dansk Købstads Historie.

Desværre naaede Kinch kun til 1660. Men til den følgende Tids Historie efterlod han sig store Samlinger, der efter hans Død opbevarede paa Latinskolen. Paa Tilskyndelse af Redaktør C. Willemoës suppleredes dette Stof af Lektor V. Bloch og Byarkivar C. N. Termansen, og i 1918 lykkedes det at bevæge Dr. Johannes Lindbæk, der havde stærk Tilknytning til Ribe, til at paatage sig Bearbejdelsen af det store Stof. Hans tidlige Død i 1919 hindrede ham dog i at gaa i Gang med Opgaven, og først i 1923 blev det overdraget Hugo Matthiesen, Otto Smith og Victor Hermansen at fortsætte Kinch.

Det første Bind af denne Fortsættelse, der fører Skildringen frem til 1730, udkom i 1929. Af det næste Bind omhandlede Tiden 1730—1820 udkom 1. Halvbind i 1936. Dette var skrevet af Otto Smith alene og behandlede Byens Administration og borgerlige Liv. Tanken var da, at Victor Hermansen i 2. Halvbind skulde tage sig af alt, hvad der knytter sig til Kirker, Skoler og Fattigvæsen. I denne Plan er der dog sket en Ændring, idet Dr. Kernerups Udarbejdelse af Ribe Kathedralskoles Historie gjorde det naturligt at udelade Skolens Historie af Skildringen. Tilbage blev derfor i Hovedsagen kun, hvad der angaar de Biskopper, der virkede i Ribe mellem 1730 og 1820, og Forfatteren har af den Grund valgt at gruppere Stoffet om Stiftets Biskopper.

Grundlaget for Fremstillingen skulde efter Ønske af det Udvalg, der har staaet bag Udgivelsen, være Kinchs, Blochs og Termansens Optegnelser. Denne Bundethed i Opgaven har sat sine uheldige Mærker paa Arbejdet, dog forholdsvis faa i det sidste Halvbind.

Ribe var i hele Perioden 1730—1820 en By i Tilbagegang i materiel Henseende, medens Aandslivet blomstrede. Navne som Terpager og Falster har ikke tabt deres Glans. Og over alle andre lyser Biskop Adolph Brorson og en fattig, gammel Student og dansk Skoleholder, Ambrosius Stub.

Om disse Aandens Mænd og om hele det kulturelle og aandelige Liv i Ribe og til Dels i Ribe Stift handler Hermansens Bog. Det første og største Afsnit drejer sig om Biskop Matthias Anchersen, en lærd Orientalist, der havde den Ulykke aldrig at komme paa sin rette Hylde som Universitetslærer i orientalske Sprog, men hele sin Tid i Ribe levede under Trykket af økonomiske Sorger, forgreb sig paa offentlige Midler og ved sin Død efterlod sig et mægtigt Underskud. Mærkeligt nok ender Perioden med en anden Biskop, Victor Christian Hjort, hvem det i økonomisk Henseende gik paa samme Maade i de vanskelige Aar omkring Statsbanke-rotten. Boet var fallit, og Gælden til det offentlige stor.

Imellem disse to Yderpunkter kommer en kortfattet Omtale af den berømteste af alle Ribes Bisper, Brorson, en Skildring af Biskop Jørgen Carstens Bloch, hvem vi skylder Fremkaldelsen af en lang Række historiske Indberetninger fra Stiftets Præster, og af nogle mindre kendte Ribe-Biskopper. Ind i Fremstillingen fletter Forfatteren Skildringer af de Mænd, der i aandelig Henseende har raget op ved Siden af Biskopperne.

Bogen er anlagt paa en helt anden Maade end Kinchs. Kinchs Klamren sig til et kronologisk Skema og Ængstelighed for at faa alle Enkeltheder med er borte. Mangt og meget har Forfatteren ladet ligge. Men han har især bestræbt sig for at fremdrage de mindre kendte Træk, og paa tilsvarende Maade har han offentliggjort et Billedmateriale, der for den overvejende Dels Vedkommende er nyt. Omend Bogen ikke kan staa Maal med Kinchs eget Værk, er det dog lykkedes Forfatteren i et smukt Sprog at gøre det gamle Ribe lyslevende.

Et og andet kan nok indvendes mod Bogen. Visse Partier er saaledes altfor løst knyttet sammen med Ribe *Bys* Historie. Under Skildringen af Brorson savner man en Omtale af hans stakels sindssyge Søn Nicolai Brorson. Ambrosius Stub behandles til Gengæld altfor vidtløftigt. Alene fem Sider om hans Impromptu „Vel født er vel en Trøst“ etc. er for meget af det gode. Hermansen adopterer Th. A. Müllers Mening, at Stub skulde have bosat sig i Ribe, fordi han havde Familie i Øse. Det har næppe noget paa sig. Øse ligger ikke ved Ribe, men Nordøst for Varde. Der er kun 1½ Mil fra Øse til Varde, men henved 5 Mil fra Øse til Ribe, og det endda i Luftlinie. Naar man tager Hensyn til Tidens daarlige Samfærdselsmidler, vilde en Bosættelse i Ribe for at være i Nærheden af sin Familie i Øse svare til, om man i Nutiden bosatte sig i Ribe for at være nær ved Kolding! Nej, Stub siger selv, hvorfor han slog sig ned i Ribe. Han kom der for at søge Helbredelse hos Provinsialmedicus Ancher Anchersen („Jeg var som Patient en Tid lang her i Ribe“), hvilket allerede A. D. Jørgensen har paavist.

Men disse Smaaindvinger maa ikke tilsløre, at der her foreligger en Bog, der i lige Grad gør sin Forfatter Ære og gør den gamle vidunderlige Stiftsstad endnu mere tiltrækkende for Læseren.

Carl Lindberg Nielsen.

Chr. Kiilsgaard: Rudkøbing Havns Historie. I kommission hos boghandler Poul W. Christensen, Rudkøbing. 1947.

Købstædernes vigtigste erhverv var i ældre handel og skibsfart, og for kystbyerne betød havnene derfor meget for næringslivet. Men den økonomiske evne var dog gennemgaaende lille, og smaa og ringe var de havne og skibbroer, hvor de danske